

Международният пазар на земеделска продукция и влиянието на Общата селскостопанска политика на ЕС

Селскостопанската перспектива особено ясно е отразена в новия доклад на ОИСР-ФАО. Тя разкрива тенденциите в производството, потреблението, търговията и цените през следващото десетилетие.

Основни характеристики на макросредата

За да се изхрани населението на света, което трябва да достигне 8,5 млрд до 2030 г., първата стъпка е да се подобри производителността в земеделието, като се постави на устойчива основа.

Организацията за прехрана и земеделие на ООН (ФАО) и Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) публикуваха доклада, според който до 2030 г., е крайният срок за постигане на Целите за устойчиво развитие на ООН (ЦУР). За по-малко от десетилетие, правителствата трябва да активизират усилията си за справяне с глобалната продоволствена сигурност и екологичните предизвикателства.

С бързото възстановяване от глобалната пандемия, стабилните метеорологични условия и стабилната политическа среда се очаква да се постигне напредък, но **прекъсванията, предизвикани от пандемията COVID-19** през последните две години, върнаха света назад. Затова настоящата ситуация изисква незабавен анализ на факторите и силите, които определят ефективността на функционирането на агро-хранителните системи.

В докладът не само се прави анализ, но и се отразяват очакваните тенденции, предвид настоящите политики, като се идентифицират областите, където ЦУР ще изискват допълнителни усилия.

Осигуряването на продоволствена сигурност и здравословно хранене за нарастващото население на света остава предизвикателство, което ЕС приема и разработва адекватни политики. Според прогнозите през следващите десет години темпът на растеж на глобалното търсене на селскостопански продукти, включително храни, фуражи, горива, индустриални суровини, ще бъде 1,2 процента годишно, което е по-ниско от предходното десетилетие. Очаква се търсенето да се движи от демографските тенденции, заместването на птичето с червено месо в диетите на хората в страните с високи доходи и много страни със средни доходи и рязкото нарастване на потреблението на млечни продукти на глава от населението в Южна Азия.

Характеристика на международния пазар на селскостопанска продукция

За да се изхрани населението на света, първата стъпка е да се подобри производителността на устойчива основа. Очакваният ръст в световното производство на растения през 2030 г. ще бъде постигнат 87 %, поради увеличаване на добивите, 6% - поради обработването на нова земя, 7 % - поради увеличаването на интензивното земеделие. По същия начин, главно поради нарастването на производителността, ще бъде осигурен очакваният растеж в производството на животински и рибни продукти. Въпреки това, в развиващите се пазарни икономики и страните с ниски доходи растежът на стадата добитък се очаква да бъде един от най-важните двигатели на растежа в животновъдството.

Търговията ще продължи да играе критична роля в глобалната продоволствена сигурност, храненето, генерирането на доходи в земеделието и намаляването на бедността в селските райони. Средно вносът представлява около 20 % от глобалното вътрешно потребление. За регионите на Северна Африка и Близкия изток до 2030 г. вносът ще представлява 64 % от потреблението, докато Латинска Америка и Карибите ще изнасят повече от една трета от селскостопанската си продукция.¹

Във въведението към прогнозата генералният секретар на ОИСР Матиас Корман и генералният директор на ФАО Ку Донгю казаха: "Имаме уникалната възможност да насочим сектора на хранително-вкусовата промишленост към устойчивост и ефективност... парниковите газове в селското стопанство ще се увеличат ... Предиизвикателството на трансформирането на селскостопанската системи е спешно. "

Очаква се селскостопанският сектор да увеличи емисиите на парникови газове с 4% за десет години, главно поради увеличеното отглеждане на добитък. Прогнозата е през същия период интензивността на емисиите да намалее значително - специфичните обеми парникови газове, постъпващи в атмосферата на единица продукция, ще се намалят.

Предвижда се глобалната наличност на храна да се увеличи с 4%² спрямо предходното десетилетие до над 3000 калории на човек на ден. Очаква се консумацията на мазнини на глава от населението да расте по-бързо от тази на други групи храни, обусловена от увеличената консумация на преработени храни и удобни храни и нарастващата тенденция да се яде навън. И двете тенденции са следствие от продължаващата урбанизация и увеличаването дела на жените в работната сила. Това се засилва и от липсата на доходи и инфлацията на цените на храните на фона на пандемията от COVID-19.

Не се очаква страните с високи доходи да имат значително увеличение на наличността на храна на глава от населението, тъй като те вече достигат високи нива. Нарастващите доходи и променящите се предпочитания на потребителите ще насърчат замяната на основните храни и подсладители с продукти с по-висока хранителна стойност, включително плодове и зеленчуци, и в по-малка степен животински продукти.

В страните с ниски доходи наличността на храна се очаква да се увеличи с 3,7%, или 89 калории на човек на ден. Този растеж ще бъде постигнат предимно чрез основни храни и подсладители. Повишеното потребление на животински продукти, плодове и зеленчуци ще бъде ограничено по икономически причини. В Африка на юг от Сахара се очаква, че потреблението на животински протеини на глава от населението ще намалее леко на фона на ограниченията в доходите. Ако текущите тенденции продължат, до 2030 г. самодостатъчността на региона с основни хранителни продукти леко ще намалее.

¹ ОИСР-ФАО : Трансформацията на глобалните агросистеми е спешна, Български фермер, 11 юли 2021

² Пак там

В средносрочен план цените на агросуровините и храните ще бъдат повлияни от метеорологичните условия, икономическия растеж и разпределението на доходите, демографските и хранителни промени, технологичното развитие и политическите тенденции.

Индексът на цените на храните на ФАО се е повишил значително през последните години, но се очаква периода на растеж да бъде последван от период на корекция надолу. Според Outlook цените в реално изражение ще започнат постепенно да намаляват, тъй като растежът на търсенето се забавя, а производителността се очаква да се увеличи.

Докладът е фокусиран върху средносрочните тенденции, но има много фактори, които могат да създадат условия за краткосрочни колебания на цените на селскостопанските пазари. Например промените на енергийния пазар, засягащи цените на производствените ресурси, и увеличаването на нестабилността на цените на зърното, поради увеличаване на пазарния дял на някои страни, допринасят за появата на несъответствие между действителните и прогнозните цени.

Въпреки че селското стопанство понастоящем представлява само малка част от икономиката на развитите страни, включително тази на Европейския съюз, напоследък публичната интервенция беше засилена с политики в областта на селското стопанство и селските райони, които в подкрепа на традиционната функция на първичната дейност — а именно производството на храни — добавиха други измерения, включително устойчивото развитие, борбата срещу изменението на климата, пространственото планиране и ландшафтното планиране, диверсификацията и жизнеспособността на производството на храни, както и качеството на икономиката в селските райони. Помощта за обществените блага или нетърговските функции на селскостопанската дейност, т.е. дейностите, за които не се получава печалба на пазара, се превърна впоследствие в ключово направление на най-новите политики за селското стопанство и селските райони, сред които и ОСП.

Член 39 отДФЕС определя специфичните цели на ОСП:

1. да се увеличава селскостопанската производителност чрез подкрепа на техническия прогрес и осигуряването на оптимално използване на производствените фактори, по-специално на работната сила;
2. да се осигури справедлив жизнен стандарт за хората, занимаващи се със селско стопанство;
3. да се стабилизируют пазарите;
4. да се гарантира снабдяването;
5. да се гарантират разумни цени за потребителите.

Става дума за цели, които са едновременно икономически (член 39, параграф 1, букви а), в) и г)) и социални (член 39, параграф 1, букви б) и д)) и са насочени към защита на интересите на производителите и на потребителите. На практика целите на ОСП не са се променили от Договора от Рим досега предвид обстоятелството, че формулировката им се оказва много гъвкава и в състояние да обхване многобройните реформи, извършени от 80-те години на 20 век насам. Трябва да се отбележи, че съгласно утвърдената съдебна практика е възможно да не бъдат осъществени едновременно и изцяло всички цели на ОСП. Следователно законодателят на Съюза разполага с широка свобода на преценка по отношение на обхвата на реформите в зависимост от развитието на пазарите и от приоритетите, определени от европейските институции в даден момент.

Към конкретните цели на ОСП, определени в член 39 отДФЕС, се добавят и други цели, посочени в различни разпоредби на Договора, приложими към всички политики и действия

на Съюза. В този контекст насърчаването на висока степен на заетост (член 9), опазването на околната среда с цел насърчаване на устойчивото развитие (член 11), защитата на потребителите (член 12), изискванията за хуманно отношение към животните (член 13), опазването на общественото здраве (член 168, параграф 1) или икономическото, социалното и териториалното сближаване (членове 174 до 178) се превръщат в самостоятелни цели на ОСП.

Европейският зелен пакт от ноември 2019 г., стратегията „От фермата до трапезата“ и стратегията на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г., публикувани от Комисията през май 2020 г., потвърждават нарастващия междусекторен характер на въпросите, свързани със селското стопанство и храните. От друга страна, в контекста на отварянето и глобализацията на пазарите, член 207 определя принципите на общата търговска политика, приложими към търговията със селскостопански продукти. Трябва да се отбележи, че принципите на политиката в областта на конкуренцията са предмет на дерогация по отношение на производството и търговията със селскостопански продукти въз основа на структурната специфика на първичната дейност (член 42). Тази дерогация обаче се развива едва от 2013 г. насам.

Общата селскостопанска политика претърпя през последните години големи реформи, от които последните са: през 2003 г. – междинен преглед; през 2009 г. – оценка на здравното състояние; през 2013 г. – финансовия период 2014-2020 г.; договорената реформа от 2015 г. От 2016 започват дискусиите и законодателните промени, които да се реализират от началото на 2023 г.

Разпределение на ресурсите в многогодишната финансова рамка (МФР) за 2021-2027 г., ще влезе в сила едва през януари 2023 г. В резултат на това нашите политически предположения изключват наскоро договорена реформа на ОСП и работа с установяването на текущата ОСП, която е влязла изцяло в сила през 2015 г., дори и извън договорения преходен период (след 2022 г.). По същия начин, целите и действията от фермата до стратегиите за биоразнообразие не са взети под внимание. В това отношение тази средносрочна перспектива е базова линия за въздействие, като по този начин се поставя основата за сравнение на очакваните политически въздействия, които ще бъдат включени в следващата политическа линия.

В този анализ се показва перспективата, която включва промените в прилаганата политика на ЕС. Това правило неизбежно създава проблеми на интерпретацията, които изискват вниманието, разбирането и включването на земеделския производител. Държавите от ЕС планират своята политика на базата на задълбочени анализи, която все още не е стартирала, тъй като не всички страни са подготвили и представили своите стратегически планове за ОСП.

Процес на вземане на решения в ЕС в областта на селскостопанските въпроси

Правното основание за вземането на решения са членове 38—44 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС). Регламенти (ЕС) № 1303 до 1308/2013 (ОВ L 347 от 20.12.2013 г.).

Последователните реформи на ОСП позволиха приспособяването на използваните механизми за постигане на целите, поставени от Договора. Впрочем последната реформа поставя на ОСП нови цели [член 110, параграф 2 от Регламент (ЕС) № 1306/2013]: икономически (гарантиране на продоволствена сигурност чрез жизнеспособно селскостопанско производство, подобряване на конкурентоспособността и разпределението на стойността в хранителната верига), екологични (устойчиво използване на природните

ресурси и борба с изменението на климата) и териториални (осигуряване на икономическа и социална динамика на селските райони).

ДФЕС (член 42, първа алинея, и член 43, параграф 2) потвърди съвместното вземане на решение като „обикновена законодателна процедура“ на ОСП, с която се заменя процедурата на консултация, приложима до този момент, като така се утвърди ролята на Европейския парламент като реален съзаконодател в областта на селското стопанство.

Новият договор обаче повдига въпроси, свързани с тълкуването, доколкото са въведени изключения в обикновената процедура в полза на Съвета. Член 42, втора алинея предвижда по отношение на правилата на конкуренцията, че „Съветът, по предложение на Комисията, може да разреши предоставянето на помощ:

а) за защита на предприятия, изпаднали в затруднение поради структурни или природни фактори;

б) в рамките на програмите за икономическо развитие“.

Освен това член 43, параграф 3 предвижда, че **„Съветът, по предложение на Комисията, приема мерки за определяне на цените, налозите, помощите и количествените ограничения“**.

Поради липса на ясно разграничаване на законодателните правомощия на Европейския парламент и на Съвета в областта на селското стопанство възникнаха правни и политически проблеми по време на преговорите във връзка с ОСП за периода след 2013 г. Европейският парламент винаги е отхвърлял приемането на общи изпълнителни правомощия за Съвета, които биха могли да обуславят и дори да лишат от смисъл правомощията по процедурата за съвместно вземане на решение, придобити с новия договор, по-конкретно в рамките на основните реформи в ОСП, при които определянето на размера на помощите, на цените и на квотите са съществени елементи. Въпреки това Съветът отхвърли всякакъв вид ограничения на правомощията, признати с член 43, параграф 3, в рамките на новата единна обща организация на пазара (ООП) [Регламент (ЕС) № 1308/2013, ОВ L 347, 20.12.2013 г. и Регламент (ЕС) № 1370/2013, ОВ L 346, 20.12.2013 г.], както и при определяне на процента на намаляване на преките помощи в рамките на финансовата дисциплина [член 26 от Регламент (ЕС) № 1306/2013, ОВ L 347, 20.12.2013 г.]. В този контекст Парламентът беше принуден да приеме изключението, за да не блокира приемането на реформата от 2013 г. (Резолюция P7_TA (2013) 0492 от 20 ноември 2013 г.; ОВ С 436, 24.11.2016 г., стр. 274]. Освен това в заключителна декларация на Европейския парламент, Съвета и Комисията се признава, че постигнатото споразумение не засяга следващите реформи на ОСП и не е пречка пред евентуални правни действия.

ДФЕС потвърждава споделената компетентност между Съюза и държавите членки в областта на селското стопанство, обратно на общото правно становище и позицията на правните служби на Комисията [SEC(92) 1990 от 27.10.1992 г.], които дотогава считаха, че пазарната политика (първи стълб на ОСП) е от изключителната компетентност на Съюза. Новият член 4, параграф 2, буква г) от ДФЕС оказва въздействие върху законодателната дейност в областта на селското стопанство, тъй като европейските институции прилагат принципа на субсидиарност в областите, които не попадат в обхвата на изключителната компетентност [член 5, параграф 3 и член 12 от Договора за Европейския съюз (Договора за ЕС)]. С оглед на това националните парламенти могат да изпращат до председателите на Европейския парламент, Съвета и Комисията мотивирано становище относно съответствието на даден проект за законодателен акт в областта на селското стопанство с принципа на субсидиарност. Освен това системата за засилено сътрудничество, въведена с член 20 от Договора за ЕС, занапред се прилага за ОСП. В тази връзка отделни държави членки (в

случая минимум девет) ще могат да решат да подпишат помежду си допълнителни споразумения в областта на селското стопанство, тъй като ОСП става все по-гъвкава по отношение на прилагането на общите механизми.

Освен това, в рамките на консултативните комитети, професионалните организации на Европейския съюз, посредством Комитета на професионалните селскостопански организации (СОРА) и Общата конфедерация на селскостопанските кооперации на Европейския съюз (COGECA), винаги са участвали непряко в европейския процес на вземане на решения. Съвсем наскоро обхватът на консултацията беше разширен чрез създаването на групи за граждански диалог, за да се подпомага Комисията в прилагането на ОСП (този процес се нарича „структуриран диалог“). Споразуменията за свободна търговия (ССТ) са важни за анализа, особено това с Обединеното кралство.

Без да има правомощия за вземане на решение, от приемането на Договора от Рим досега Европейският парламент е оказвал съществено влияние върху разработването на ОСП, използвайки актове с незадължителна юридическа сила, например доклади и резолюции по собствена инициатива. Трябва да се отбележи, че след декларацията на Европейския съвет от Люксембург от 1997 г., подкрепяща европейски селскостопански модел, Европейският парламент многократно се е изявявал като привърженик на този селскостопански (и продоволствен) европейски модел с многофункционален характер, разпространен по цялата територия на разширения Съюз и съвместим с отварянето и глобализацията на пазарите. Този интерес се прояви по-специално в процеса на реформа на ОСП от 2003 г. и в многостранните преговори относно селското стопанство в рамките на Световната търговска организация (СТО).

За периода 2021—2027 г., през декември 2020 г. съзаконодателите одобриха Регламента за новата многогодишна финансова рамка (Регламент (ЕС, Евратом) 2020/2093), както и междуинституционалното споразумение за бюджета (ОВ L 433I, 22.12.2020 г.). В резултат на това от 1 януари 2021 г. на бенефициерите по ОСП се предоставят 378 532,3 милиони евро (по текущи цени), което представлява 31 % от общия бюджет на Съюза (вж. таблицата по-долу — редове 3 и 5). Мерките за развитие на селските райони в рамките на ОСП ще се възползват от допълнителните средства по Инструмента на Европейския съюз за възстановяване (Next Generation EU) за финансиране на икономическото и социалното възстановяване след кризата, предизвикана от COVID-19 (8 070,5 милиона евро) (вж. таблицата по-долу — ред 2.б). Следователно общият размер на поетите задължения по ОСП за периода 2021—2027 г. се определя на 386 602,8 милиона евро (вж. таблицата по-долу — ред 6).³

Европейският парламент работи активно през последните години по реформата на ОСП за периода след 2020 г., отчитайки излизането на Обединеното кралство от ЕС и последиците от пандемията от COVID-19.

Цялата обща селскостопанска политика (ОСП) е подчинена изцяло на правилата и нормите на СТО от 1995 г. насам, включително на органа за уреждане на спорове (ОУС), с определена задължителна процедура за разрешаване на споровете, което гарантира, че подписалите държави спазват новите многостранни правила.

Освен това дейността на ОСП се обуславя от преференциите в сферата на селското стопанство, възприети в полза на голям брой държави **в рамките на редица многостранни и двустранни споразумения, както и посредством едностранни дерогации, договорени в рамките на Общата система за преференции.** Тези преференциални споразумения

³ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/bg/sheet/103>

обясняват високото равнище на внос на селскостопански продукти в Европейския съюз от развиващите се страни.

В Споразумението за търговия и сътрудничество, сключено между ЕС и Обединеното кралство, се определят преференциални договорености в различни области, като: търговия със стоки и услуги, цифрова търговия, интелектуална собственост, обществени поръчки, въздухоплаване и автомобилен транспорт, енергетика, рибарство, координация на системите за социална сигурност, правоприлагане и съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси, тематично сътрудничество и участие в програми на Съюза. То се основава на разпоредби, гарантиращи еднакви условия на конкуренция и зачитане на основните права.

Въпреки че Споразумението за търговия и сътрудничество между ЕС и Обединеното кралство в никакъв случай не съответства на равнището на сътрудничеството, което съществуваше докато Обединеното кралство беше член на ЕС, то надхвърля традиционните споразумения за свободна търговия и осигурява солидна основа за запазване на дългогодишните ни приятелски отношения и сътрудничество.

Споразумението за търговия и сътрудничество бе подписано на 30 декември 2020 г. То се прилагаше временно от 1 януари 2021 г. и влезе в сила на 1 май 2021 г.

Най-важният обаче международен документ регламентираш търговията, пазарите, правата и задълженията в областта на земеделието е **Споразумението на СТО за селското стопанство**.⁴ Той има дълга история и опит в тази насока.

Общото споразумение⁵ за митата и търговията (ГАТТ) от 1947 г. се прилагаше първоначално за селското стопанство, но беше непълно и държавите — страни по споразумението (или „договарящите страни“), изключиха този сектор от сферата на приложение на принципите, залегнали в Общото споразумение. В периода 1947—1994 г. членовете са имали право да използват субсидиите за износа за основни селскостопански продукти и за налагане на ограничения за внос при определени условия, като в резултат на това пред основните селскостопански стоки е имало пречки за търговия в мащаб, който рядко се среща в други търговски сектори. Пътят за постигане на справедлива и пазарно ориентирана система за търговия със селскостопански стоки беше труден и дълъг, а преговорите бяха окончателно приключени по време на Уругвайския кръг (1986—1994 г.). Селското стопанство има специален статут в рамките на споразуменията и меморандумите на СТО за търговията със стоки (подписани през 1994 г. и влезли в сила на 1 януари 1995 г.), тъй като секторът разполага със специално споразумение — Споразумението за селското стопанство, чиито разпоредби имат върховенство над останалите. Освен това отделни разпоредби на Споразумението за прилагане на санитарните и фитосанитарните мерки (ССФМ) се отнасят също до селскостопанското производство и търговията със селскостопански продукти. Същото важи и за Споразумението за свързаните с търговията аспекти на правата върху интелектуалната собственост (ТРИПС) по отношение на защитата на географските наименования за произход. Освен това разпоредбите на Споразумението за селското стопанство относно достъпа до пазари се допълват от Споразумението за техническите пречки пред търговията, както и от разпоредбите за техническа помощ.

Тези споразумения са съчетани с известна гъвкавост на прилагането им, от една страна в полза на развиващите се страни — членки на СТО, (специално и диференцирано

⁴⁴ Общото споразумение за митата и търговията (ГАТТ) е подписано в Женева през 1947 г., и Споразумението за учредяване на Световната търговска организация (СТО) е подписано в Маракеш през 1994 г.

⁵ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/bg/sheet/111/>

третиране), а от друга — в полза на най-слабо развитите страни и на развиващите се страни, нетни вносители на хранителни продукти (специални разпоредби).

Въз основа на Споразумението за селското стопанство държавите — членки на СТО, се ангажираха да прилагат програма за реформи на действащите селскостопански политики, която определя правила в три основни области:

А. Достъп до пазара

Споразумението за селското стопанство цели да подобри достъпа до пазарите, като налага:

- превръщане на всички защитни мерки на границите във вносни мита (тарифни еквиваленти) и тяхното прогресивно намаляване (с 36% за 6 години — от 1995 до 2000 г., в сравнение с референтния период 1986—1988 г. за развитите страни; с 24 % за развиващите се страни);
- за отделни специфични продукти, които не са предмет на фиксирана тарифна ставка, са установени ангажименти за „минимален достъп“ до трети държави чрез откриване на тарифни квоти (като към края на 2000 г. тарифните квоти за всяка отделна група продукти представляваха 5% от потреблението през референтния период 1986—1988 г.);
- поддържане на тарифните отстъпки по вноса най-малко на същото равнище както през периода 1986—1988 г. (т.нар. „текущ достъп“); въвеждането на „специална предпазна клауза“, която да се задейства или при надхвърляне на определен горен праг на размера на вноса, или при спад на цените на вносните продукти под определен долен праг.

В. Вътрешна подкрепа

Споразумението за селското стопанство предвижда диференцирано намаление на размера на подкрепата в зависимост от естеството на помощите. Помощите са класифицирани в различни „кутии“ в зависимост от тяхното възможно влияние върху пазарите на селскостопански продукти:

- **„Оранжевата кутия“**, наричана още „съвкупна мярка за подкрепа“ (СМП), обхваща подкрепа чрез цените и помощите, обвързани с обема на продукцията, които не са освободени от ангажимент за намаление. Тази подкрепа трябваше да бъде намалена с 20% в рамките на 6 години спрямо референтния период 1986—1988 г. От друга страна, всички държави — членки на СТО, могат да прилагат „клауза de minimis“, която дава възможност от текущата СМП да се изключат помощи, чийто размер е под 5% от стойността на съответния продукт (специфични помощи) или от стойността на цялата селскостопанска продукция (неспецифични помощи). Този таван е определен на 10% за развиващите се страни;
- **„Синята кутия“** обхваща помощи, свързани с програмите за контрол на предлагането, които са освободени от ангажимент за намаление: например директните плащания, основаващи се на определена площ и добиви или отпускани на глава добитък (т.е. така наречените „компенсаторни помощи“, одобрени от ОСП през 1992 г.) (вж. досие 3.2.3). В същото време, обаче, както сумата за подкрепа, отпусната за всеки отделен продукт в рамките на СМП, така и помощите, класифицирани в „синята кутия“ („агрегирана мярка за подкрепа СМП“), не могат да надвишат общия размер на помощта, одобрена за пазарната 1992 г.
- **„Зелената кутия“** обхваща два вида помощи. Първата от тях е насочена към програмите за обществени услуги (например научни изследвания, обучение,

популяризиране, насърчаване, инфраструктура, вътрешна продоволствена помощ или държавни резерви на хранителни запаси). Втората е свързана с преки плащания на производителите, които са изцяло отделени от производството. Става дума основно за програми за гарантиране на доход и сигурност (природни бедствия, финансово участие на държавата в застраховането на реколтата и т.н.), за програми, въведени с цел адаптиране на структурите, както и за програми, свързани с опазването на околната среда. Всички помощи, отпускани в рамките на „зелената кутия“ и считани за съвместими с нормите на СТО, са изцяло освободени от ангажимент за намаление.

С. Субсидии за износа

Помощите за износ трябваше да бъдат намалени поетапно с 21% в продължение на 6 години - по отношение на количеството експортирана стока, и с 36% - по отношение на размера на субсидиите, в сравнение с референтния период 1986—1990 г. (с изключение на периода 1986—1992 г., определен за говеждото месо). Това линейно намаление се осъществи в рамките на Европейския съюз за 20 групи продукти. По отношение на преработената продукция бе приложена единствено мярката за бюджетно намаление.

Въздействие на Споразумението за селското стопанство върху ОСП

Въздействие на Споразумението за селското стопанство върху ОСП

Реформата на ОСП от 1992 г. беше отчасти насочена към улесняване на подписването на Споразумението за селското стопанство в рамките на Уругвайския кръг от преговори по ГАТТ. Европейският съюз действително спази в широка степен подписаните в Маракеш ангажименти.

А. Достъп до пазара

Ангажиментите на Европейския съюз по отношение на консолидираните митнически ставки обхващаха 1 764 тарифни позиции. Средните консолидирани митнически ставки при внос на селскостопански хранителни продукти бяха намалени от 26 % в началото на прилагането на договорните разпоредби на 17 % в края на този период. Освен това Европейският съюз прилага нулева или минимална митническа ставка по отношение на 775 от общо 1 764 установени позиции. Само при 8 % от тези тарифни позиции митото надхвърля 50 %. Този тарифен пик се отнася за млечните продукти, говеждото месо, зърнените храни и продуктите на основата на зърнени храни, както и за захарта и подсладителите. По отношение на тарифните квоти Европейският съюз въведе общо 87 квоти, 37 от които се отнасят до „минимален достъп“ и 44 — до „текущ достъп“. През 2014 г. близо 71 % от общия внос на селскостопански и хранителни продукти влязоха в Съюза при нулева ставка като стойността им е 72 милиарда евро.

В. Субсидиран износ

Преди да бъде премахната като част от реформата на ОСП от 2013 г., по-голямата част от субсидирания износ, обявена на СТО, беше изнесена от Европейския съюз и през 2017 г. спадна до нула. Същевременно следва да се отчете фактът, че различни действия на нашите основни конкуренти (в областта на продоволствената помощ, износното кредитиране и държавните търговски предприятия) не са подложени на регулаторните норми на СТО. ЕС вече ще използва възстановяванията при износ по изключение, с цел справяне с тежки кризи, засягащи пазарите. Делът на възстановяванията при износ в селскостопанския бюджет на Съюза беше намален от 29,5 % през 1993 г. (10,1 милиарда евро), когато ЕС имаше 12 държави членки, на 0% през 2017 г., когато държавите — членки на ЕС, са 28 (вж. досие 3.2.2). За една част от продуктите на Съюза намаленията бяха съществени: става дума по-специално за масло, рапица, сирене, плодове и зеленчуци, яйца, вино и месото по

принцип. Последното уведомяване на СТО е от периода 2017—2018 г. (G/AG/N/EU/61 от 30 април 2020 г.).

С. Вътрешна подкрепа

Реформата на ОСП от 2003 г., която премахна връзката между повечето от съществуващите директни плащания, както и секторните реформи, осъществени на по-късен етап, дадоха възможност за преминаване на голяма част от съдържанието на „оранжевата кутия“ и „синята кутия“ в „зелената кутия“ (65,8 милиарда евро за периода 2017—2018 г. (вж. приложената таблица). „Оранжевата кутия“ (СМП или още „свкупна мярка за подкрепа“) намаля значително: от 81 милиарда евро в началото на периода на действие на споразумението на 6,9 милиарда за периода 2017—2018 г., въпреки последователните разширявания. Следователно Европейският съюз спазва ангажиментите, поети в Маракеш (72,37 милиарда евро годишно) във връзка със СМП. От друга страна „синята кутия“ достигна 4,8 милиарда евро за същия период на уведомяване.⁶

Европейският парламент винаги е следял много внимателно развитието на многостранните търговски преговори като цяло и на преговорите в областта на селското стопанство в частност. Редица резолюции свидетелстват за това (например резолюциите от 18 декември 1999 г. относно Третата министерска конференция на СТО в Сиатъл; от 13 декември 2001 г. относно срещата на СТО в Доха; от 12 февруари 2003 г. относно преговорите на СТО за търговията на селскостопански продукти; от 25 септември 2003 г. относно Петата министерска конференция на СТО в Канкун; от 1 декември 2005 г. относно Шестата министерска конференция на СТО в Хонконг; от 4 април 2006 г., 9 октомври 2008 г., 16 декември 2009 г., 14 септември 2011 г., 21 ноември 2013 г. и от 26 ноември 2015 г. относно оценката на кръга „Доха“; от 15 ноември 2017 г. относно многостранните търговски преговори с оглед на Единадесетата министерска конференция на СТО в Буенос Айрес). Парламентът винаги е отправял призив към Комисията да пази интересите на европейските производители и потребители, както и интересите на селскостопанските производители в държави, с които ЕС поддържа специални отношения в исторически план (държавите от АКТБ). През 1999 г., в началото на така наречения „Кръг на хилядолетието“, ЕП изрази своята подкрепа за подхода, възприет от преговарящите от Съюза в полза на европейския селскостопански модел, основан на многофункционалността на селскостопанската дейност. Редица резолюции потвърдиха тази подкрепа, като наблегнаха също така на изричното признаване на „нетърговските съображения“, както и на отчитането на изискванията на гражданите по отношение на безопасността на хранителните продукти, опазването на околната среда, качеството на хранителните продукти и хуманното отношение към животните.

Според макроикономическите предположения глобалната икономика се възстановяваше през 2021 г. и ще се изравни на средногодишно ниво от ръст от 2,7% до 2031 г. Икономиката на ЕС трябва да се възстанови до нивата преди COVID-19 до 2023 г. След няколко години на ниска инфлация, силното възобновяване на икономическата активност беше придружено от повишаване на цените на стоките – най-вече в цените на енергията, което води до 10-годишен връх в инфлацията в еврозоната от 4,9% през ноември 2021 г.⁷

Перспективата предполага инфлацията в ЕС да се стабилизира на 1,9% годишно до 2025 г. Търсенето на петрол в ЕС ще се възстанови през 2021 и 2022 г. след икономически растеж и воля постепенно да намалява използването на петролни продукти поради преминаването към възобновяеми източници. Цената на петрола се очаква да достигне 67 USD/bbl през 2021 г.,

⁶ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/bg/sheet/111/>

⁷ https://ec.europa.eu/info/news/eu-agricultural-outlook-2021-31-lower-demand-feed-impact-arable-crops-2021-dec-09_en

като се покачва умерено до 80 USD/bbl през 2031 г. Очаква се еврото да поскъпне умерено в средносрочен план, достигайки 1.2 USD/EUR от 2031 г. Тези допускания се основават на годишна и средна стойност на икономическите тенденции, в които се предполага развитието на пазара да протече относително гладко. В действителност обаче пазарите са склонни да бъдат много по-променливи.⁸

Представената макроикономическа прогноза за ЕС е основана на допускането, че мерките срещу разпространението на COVID-19 ще бъдат най-стриктни през първото тримесечие на годината както в ЕС, така и в България, след което ускорението на ваксинационния процес ще подпомогне поэтапното премахване на ограниченията и плавно връщане към нормално функциониране на икономиките. Съществена роля за активизиране на икономическата дейност във водещите световни икономики ще окажат и планираните бюджетни стимули. Очаква се растежът на глобалния БВП да бъде 5.5% през 2021 г., като САЩ и развиващите се страни, най-вече Китай, ще подпомогнат достигането до предкризисните нива на световната икономика още през 2021 г. Европейската икономика ще нарасне с 3.9% през текущата година, а възстановяването спрямо 2019 г. се очаква през 2022 г. От 2023 г. темповете на растеж както в ЕС, така и за света, ще се забавят, отразявайки нормализиране на икономическата активност. Допусканията за развитието на външната среда предполагат ускорено нарастване на търсенето на български стоки и услуги през 2021 и 2022 г., последвано от забавяне в края на прогнозния хоризонт.⁹

Използвани източници на информация:

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/bg/sheet/103/>

https://www.ecb.europa.eu/pub/projections/html/ecb.projections202112_eurosystemstaff~32e481d712.bg.html

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/bg/sheet/111/>

Конвергентна програма (2021-2023г.), МФ, София 2021 г.

Alewell, C., Ringeval, B., Ballabio, C., Robinson, D.A., Panagos, P., Borrelli, P., 'Global phosphorus shortage will be aggravated by soil erosion', Nature Communications 11(4546), 2020.

Araujo-Enciso, S. R., Pieralli, S., Domínguez, I. P., 'Introducing uncertainty in a large scale agricultural economic model: A methodological overview', Computers and Electronics in Agriculture 178, 2020. AOP – CNAOL, 'Chiffres clés 2020. Des produits laitiers

AOP et IGP', September 2021. <https://presse.filiere-laitiere.fr/assets/chiffres-cles-2020-produits-laitiers-aop-et-igp-48e4-ef05e.html?lang=fr>

Проект „Подкрепа на предприемачеството в областта на вътрешната преработка на качествени селскостопански продукти в областите Еврос, Хасково, Смолян и Кърджали“(QUALFARM), е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от национални фондове на страните, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014–2020.

Съдържанието на този материал е изцяло отговорност на Сдружение „Съюз за възстановяване и развитие“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява възгледите на Европейския съюз, участващите страни, Управляващия орган и Съвместния секретариат.

⁸ https://www.ecb.europa.eu/pub/projections/html/ecb.projections202112_eurosystemstaff~32e481d712.bg.html

⁹ Конвергентна програма (2021-2023г.), МФ, София 2021 г.